

Dk. Ted Hildebrandt, Historia ya OT, Lit., na Theolojia, Mhadhara wa

11

© 2020, Dk. Ted Hildebrandt

Huyu ni Dk. Ted Hildebrandt katika kozi yake ya Historia ya Agano la Kale, Fasihi na Theolojia hotuba namba kumi na moja kwenye sura nne za kwanza za Kitabu cha Kutoka.

A. Muhtasari wa Maswali [0:00- 0:49]

Leo kwa kuwa hatimaye tulifanikiwa kutoka kwa Mwanzo. Tutashughulikia kitabu cha Kutoka leo, na tutaweka hilo kwa matumaini katika darasa hili. Katika darasa linalofuata tutamaliza kitabu cha Kutoka. Kwa hivyo, wacha tuanze na kitabu cha Kutoka tukifanya kazi nacho tu na kisha nitajaribu kwa muhula uliobaki kukupata. Alhamisi ijayo ni muhimu, ni mtihamu wetu wa kwanza. Kwa hivyo kumbuka hilo. Mwongozo wa masomo unatoka kesho asubuhi.

B. Kichwa cha Kutoka [0:50- 1:26]

Kichwa cha Kukutoka kinamaanisha nini? *Ek* (au "*Ex*") kwa Kigiriki ni neno "nje" au "nje" ni kihusishi "nje", *Odos* inamaanisha "njia" *Odos za zamani*, Kwa hivyo ni "njia ya kutoka." Toka [ex-it] chumba. Kwa hivyo Kutoka inamaanisha "njia ya kutoka" na kitabu cha Kutoka kinahusu njia ya kutoka kwa nini? Njia ya kutoka Misri. Kwa hivyo hii ndio njia ya kutoka Misri na njia ya kutoka Misri ndio maandishi yanahusu.

C. Utafiti wa Harakati Kuu katika Kutoka [1:27- 7:50]

Kimsingi kuna harakati tano, katika Kitabu cha Kutoka na mambo haya makuu matano huvuta pamoja. Ya kwanza itakuwa kuzaliwa na wito wa Musa. Bado hatujakutana na Musa, lakini mwanzoni mwa Kutoka tunakutana na Musa kama mtoto, katika kuzaliwa na wito wa Musa. Kisha sura kadhaa / tatu ziko kwenye wito wa Musa. Kwa hivyo Musa anakuwa mchezaji mkubwa kwa Pentateuch iliyosalia. Kwa njia ninapotumia neno Pentateuch, je, nyinyi mnajua

Pentateuch ni nini? Ndio, William. Ndiyo, vitabu vitano vya kwanza vya Biblia. *Penta*- kama Pentagon, inamaanisha "tano." Pentateuch inamaanisha "kitabu." Kuna vitabu vitano. Ninapaswa kusema hivi ingawa, Musa aliwahi kuona kitabu maishani mwake? Jibu ni: kitabu kama hiki ambacho kina kifungo, kufungwa kwa vitabu kulianza karibu 100 BK. 100 BK tulianza kuwa na vitabu/codex vilivyounganishwa pamoja. Kabla ya hapo watu walikuwa na nini? Vitabu. Kwa hivyo Musa angekuwa akiandika kwenye vitabu. Mara nyingi katika Biblia inaposema "Kitabu cha Agano", kwa kweli inazungumza juu ya kukunjwa. Imetafsiriwa kama kitabu katika lugha yetu ya kisasa kwa hivyo lazima ufanye mabadiliko huko. Sasa "kuzaliwa na wito wa Musa," anaandika Pentateuch/Torati, kwa hivyo atakuwa mwandishi wa vitabu vitano vya kwanza vya Biblia.

Ifuatayo ni mapigo kumi ya Misri. Musa anashuka kwenda Misri na kimsingi kuna pande mbili kati ya Mungu wa Israeli na "mungu" Farao. Farao anachukuliwa kuwa mungu. Swali litakuwa: je, atakuwa mungu Farao au atakuwa Mungu Yehova? Je, utamwogopa mungu unayemwona, Farao ambaye ana gari ambalo linaweza kukuangusha, au utamwogopa Mungu ambaye huwezi kumuona? Kwa hivyo Mungu anajiimarisha mwenyewe. Mapigo mengi yatakuwa pambano kati ya Farao na Mungu. Mungu anajiimarisha katika mapigo kumi ya Misri. Kwa hivyo tutaangalia mapigo hayo kumi. Kuvuka kwa Bahari ya Mwanzi ni tukio kubwa na kubwa wakati Israeli inaondoka Misri wanavuka Bahari ya Mwanzi. Niliweka Bahari ya Reed ili tu kuwa aina ya ornery. Labda nyinyi mnajua kama Bahari ya Shamu, lakini ni Bahari ya Mwanzi. Hatujui ilikuwa bahari gani haswa. Neno la Kiebrania ni *Suph ya viazi vikuu* ambayo inamaanisha "Bahari ya Mwanzi." Maandishi ya Kiebrania hayasemi "Bahari ya Shamu" maandishi ya Kiebrania yanasema "Bahari ya Mwanzi." Kwa hivyo nasema Bahari ya Mwanzi. Kwa hivyo wanavuka Bahari ya Mwanzi, Mungu anagawanya maji, wanavuka, Wamisri wamezama, hilo ni jambo kubwa. Kwa hivyo kuvuka Bahari ya Mwanzi ni jambo kubwa sana kwa Israeli hapo ndipo wanapoondoka Misri. Acha nimalize hii na tutazungumza zaidi juu ya hilo. Hema inafuata. Mara tu wanapovuka

Bahari ya Mwanzi wanatoka nyikani. Mungu anawafanya wamjengee hema ili aweze kukaa katikati yao. Kwa hivyo unapata muundo huu wa hema ambao tuliruka juu ya maelezo mengi kwa sababu kila ubao na kila ubao hupimwa. Wanaielezea kwa undani sana. Kuna mtu yeyote kutoka eneo la Lancaster huko Pennsylvania hata kidogo? Kuna muundo halisi wa hema chini hapo?

Nimeambiwa kuwa katika eneo la Lancaster baadhi ya watu wa Amish wamejenga hema halisi ambayo unaweza kupitia chini katika eneo la Lancaster huko Pennsylvania. Nimekuwa nikitaka kuiona kila wakati. Hema imejengwa na Mungu atakaa katikati ya watu wake. Inabebeka; ni kama Hekalu linalobebeka na wanaposonga, Mungu hutembea nao. Watu wengine walipendekeza kwamba manatees kwa kadiri ngozi zilikuwa ng'ombe wa baharini. Ninapata wasiwasi sana kwa wanyama wengi. Ninataka kusema tuko miaka 3000 baadaye na wanyama ni ngumu kutambua. Kwanza kabisa wana wanyama tofauti huko na kwa hivyo wakati mwingine tafsiri ni ngumu. Kwa hivyo, ndio, "ng'ombe wa baharini" imetafsiriwa "manatees." Ukweli wa kweli ni wakati nilikuwa huko, sikuona manatee yoyote. Nadhani wanaweza kuwa huko labda, lakini labda ni kitu kingine. Ninachosema ni kurudi nyuma kwenye hiyo. Sina hakika ukweli wa kweli ni nini. Samahani kwa hilo, lazima niwe mkweli kwako. Namaanisha kuna majadala mkubwa juu ya mnyama huyo alikuwa nini. Sijawahi kushawishika na majadiliano yoyote, kwa hivyo samahani. Tutakuja na wanyama wengi tutakapoingia kwenye Mambo ya Walawi. Tutazungumza juu ya sungura na sungura. Kuna shida wakati unatafsiri kati ya lugha na wanyama, haswa kati ya tamaduni. Ifuatayo unayo Torati na utoaji wa Torati au sheria huko Sinai. Neno "Torati" ni neno la Kiyahudi ukizungumza na watu wa Kiyahudi na unasema tuambie juu ya Torati kwa kiasi kikubwa ni sheria, sheria huko Sinai na Amri Kumi ambazo zilitolewa huko Sinai. Hili ndilo agano kuu. Agano kuu katika Mwanzo lilikuwa nini? Iliitwa Agano na Ibrahimu au Agano la Ibrahimu. Agano la Ibrahimu lilitgemea nini? Tohara, sawa? Ibrahimu alimtahiri mtoto wake na kisha Agano la Ibrahimu: nchi, mbegu ikiongezeka na kuwa baraka kwa mataifa

yote ambayo ilikuwa Agano la Ibrahimu. Ilirudiwa kwa Ibrahimu, Isaka, na Yakobo na kuendelea chini. Hapa kutakuwa na Agano la Sinai, Agano la Sinai halitategemea tohara sana bali juu ya utii. Kwa hivyo Mungu atatoa sheria yake na kisha watu wanatakiwa kushika sheria hiyo, agano hilo, ambalo aliwapa. Kutakuwa na vipimo na masharti. Sasa, nyinyi mmesoma tu Hesabu. Je, Israeli ilishika sheria? La. Je, wanavunja hii mara moja? Wanavunja sheria kwa hivyo hii inakuwa shida hapa na Agano hili la Sinai, utoaji wa sheria. Kwa hivyo huo ni muhtasari wa muhtasari.

D. Kutoka kama tendo kubwa la ukombozi la Agano la Kale [7:51-9:24]

Sasa nataka kuruka karibu na,... lakini kabla ya kufanya hivi nataka kukagua hii na kurudi nyuma na kuangalia picha kubwa ya Kutoka hapa. Kitabu cha Kutoka ni kitabu kizuri katika Agano la Kale. Ni tendo gani kubwa la ukombozi katika Agano Jipya? Kwanza kabisa, ni nani kitendo halisi cha ukombozi, ni nani anayefanya katika Agano Jipya? Jina la mtu huyo ni nani? Yesu. Tuna Injili nne kuhusu Yesu ambazo zinatupa maelezo haya yote ya kihistoria. Ni nini maishani mwake ambacho kinachukuliwa kuwa kilele? Ndiyo, ni kifo na ufufuo wake, kusulubiwa kwake, kufa kwake kwa niaba yetu na ufufuo kutoka kwa wafu. Kwa hivyo hicho ndicho kitendo kikubwa cha ukombozi katika Agano Jipya, Kristo kufa kwa ajili ya dhambi zetu na kufufuka tena kutoka kwa wafu. Kushinda kifo ni adui mkubwa wa kushindwa. Kwa hivyo Yesu anafufuka kutoka kwa wafu akitupa tumaini. Katika Agano la Kale, ni tendo gani kuu la ukombozi katika Agano la Kale? Katika Agano la Kale ni Musa anayewaongoza watu kutoka utumwani, kutoka utumwani wa Misri. Kwa hivyo tendo kubwa la ukombozi katika Agano la Kale litakuwa kutoka huku; hii inatoka Misri. Kwa hivyo, tutarudi kwa hilo na kukuonyesha kuwa hii ni kubwa. Kwa maneno mengine, kama kifo na ufufuo wa Yesu vilikuwa vikubwa katika Agano Jipya, vivyo hivyo kutoka Misri ni kubwa kwa Waisraeli. Watarudi tena na tena kwa ukweli kwamba "Mungu alituokoa kutoka mikononi mwa Wamisri na mikononi mwa Farao."

E. Asili ya mdomo na maandishi ya Torati [9:25-13:52]

Sasa ni nani aliyeandika nyenzo hii? Ilikuwa ya mdomo tu. Kwa maneno mengine, je, nyenzo hii ambayo inatujia katika Pentateuch/Torati yetu ilikuwa ya mdomo tu? Au iliandikwa? Inashukaje. Kutakuwa na mijadala mikubwa na mvutano kati ya huyu "mwandishi" wake na "mdomo" wake. Kwa hivyo hii inakuja kwa njia kadhaa, lakini hebu tuangalie kile ambacho Biblia yenyewe inasema. Katika Kutoka sura ya 17 mstari wa 14 unapata kauli hii: "Kisha Bwana akamwambia Musa", Mungu anawasilianaje na Musa? Je, ni ya mdomo au ya maandishi? "Bwana akamwambia Musa" Mungu anazungumza na Musa. Musa inaonekana anasikia, kwa hivyo ni ya mdomo. Mungu kwa Musa ni mdomo. Unasema, "Hildebrandt, vipi kuhusu Amri Kumi? Hiyo ilikuwa ya mdomo au iliandikwa?" Sawa, hiyo iliandikwa. Mungu aliandika Amri Kumi moja kwa moja kwenye jiwe, sivyo? Kwa hivyo Mungu aliandika hiyo mwenyewe. Lakini hapa na katika maeneo mengi, Mungu anazungumza na Musa na anamwambia Musa "andika hii kwenye kitabu kama kitu cha kukumbukwa." Mungu anamwamuru Musa aandike kile Mungu alisema. Kwa hivyo Mungu atazungumza na Musa na Musa ataiandika. Kwa hivyo, hii ni Pentateuch/Torati, je, hii yote ni mapokeo ya mdomo yaliyotolewa kwa mamia ya miaka, au hii imeandikwa? Mungu anasema hivyo, Musa ameamriwa kuiandika papo hapo. Kwa hivyo hiyo ni muhimu. Kwa njia, hiyo inadhani kwamba Musa anaweza kuandika? Ndiyo. Kwa njia, Musa alifundishwa katika mahakama ya Farao, alifundishwa na familia yake mwenyewe, kwa hivyo ndio Musa alikuwa mtu anayejua kusoma na kuandika.

Mungu anasema, "Andika haya kwenye kitabu cha kukunjwa ili ukumbukwe na uhakikishe kwamba Yoshua [anasoma]." Nilinukuu vibaya Maandiko. Haisemi hivyo. Inasema, "na hakikisha Yoshua anaisikia." Unaona mabadiliko haya hapa? Musa wewe uandika, na uhakikishe kwamba Yoshua anaisikia. Je, Maandiko yalipaswa kusomwa kwa sauti ili watu waweze kuyasikia? Kwa hivyo iliandikwa lakini basi, kwa njia, kulikuwa na watu wengi katika tamaduni hiyo ambao labda hawakuweza kusoma. Kwa hivyo, ingesomewa kwao

kwa mdomo. Sisemi Yoshua hakuweza kusoma kwa sababu Yoshua labda atakuwa akiandika kitabu cha Yoshua na kumaliza Kumbukumbu la Torati, lakini anasema kisome kwa sauti ili Yoshua aweze kukisikia. Kwa hivyo huenda kutoka kwa maandishi kurudi kwa mdomo. Kwa maneno mengine, inakwenda: Mungu anaizungumza, inanza kwa mdomo; Musa anaiandika na baada ya kuiandika inarudi kwa mdomo na inasomwa mbele ya watu. Kwa hivyo ni densi hii kurudi na kurudi kati ya mdomo na maandishi. Je, mdomo unaweza kuangalia maandishi? Je, maandishi yanaweza kuangalia mdomo? Kwa hivyo unapata aina hii ya hundi na mizani kati ya hizo mbili. Inafurahisha, mdomo na maandishi yametajwa katika Kutoka 17.14. Ukienda kwenye kifungu kingine, hapa katika Kutoka 24.4, unapata aina kama hiyo ya kitu ambapo Mungu anasema, "Musa akaenda na kuwaambia watu." Angalia mdomo "Musa alikwenda na kuwaambia watu maneno yote na sheria." Je, hiyo ni ya mdomo? Musa anawaambia; ni mdomo. Anawaambia juu ya maneno na sheria. Walijibu kwa sauti moja. "Kila kitu ambacho Bwana amesema, [tena kwa mdomo], kila kitu ambacho Bwana amesema tutafanya. Kisha Musa akaandika kila kitu ambacho Bwana alikuwa amesema." Je, unaona msisimko huu huku na huko? Aliwaambia watu kile Mungu alisema, kisha watu walithibitisha agano wakisema tutafanya. Kisha na Musa anaiandika. Sasa ni mamia ya miaka baadaye, wanasema tutafanya hivyo? Katika aya hii hii hapa inasema Musa aliandika mambo haya. Kwa hivyo oscillation hii, usawa huu huenda kati ya mdomo na maandishi kwenda na kurudi. Tena tunaona hilo katika Kutoka 24.4. Sasa, ikiwa unaruka hadi kwenye Agano Jipya, inavutia katika Agano Jipya, katika Kitabu cha Yohana, Injili ya nne, inasema, katika sura ya kwanza ya Yohana 1.17, inasema "kwa maana sheria ilitolewa kupitia" nani? "Musa." Sawa, kwa hivyo una taarifa wazi katika Agano Jipya: "Sheria ilitolewa kupitia Musa."

F. Wakosoaji na waandishi wa Biblia [13:53-16:51]

Sasa unasema, "Hildebrandt, kwa nini unafanya jambo kubwa juu ya hii? Sote tunajua Musa aliandika. Unatambua moja ya mambo makubwa ambayo

wakosoaji hufanya kila wakati na unaweza kusema, wanafanya kitu kimoja kila wakati, wanachukua kitabu cha Biblia, na inasema Zaburi za Daudi. Wakosoaji watafanya nini? Watasema, vizuri inasema Zaburi za Daudi lakini haimaanishi hivyo kwa sababu Daudi hakuandika hivyo. Isaya, unajua unabii wa Isaya vizuri, kwa kweli sio Isaya na kwa hivyo clunk, wanamtupa Isaya na wanamtupa nje Daudi. Inasema Samweli lakini ni wazi Samweli hayuko sawa kwa hivyo clunk, imetoka. Kweli Joshua, unajua Joshua hakuwa akiandika pia. Kimsingi, wanapitia na wanafanya kazi nzuri. Ikiwa Biblia inasema watu hawa ni waandishi, wakosoaji kimsingi watapitia na wanajaribu kumtenganisha mwandishi kutoka kwa maandishi. Sasa kwa nini wangepanya hivyo? Kwa nini ujaribu kumwondoa mwandishi kutoka kwa maandishi? Wanachojaribu kusema ni kwamba mambo haya yametolewa ambayo ina maana kwamba ni hadithi tu na kwamba sio ya kihistoria. Sio kweli kutoka kwa mtu halisi. Hizi ni hadithi tu juu ya mtu huyo. Hiyo inafanya nini? Unaona jinsi hiyo inavyodhoofisha historia ya Maandiko? Kwa hivyo mbinu hiyo basi ya kuwaondoa waandishi ni ya kawaida sana. Musa anapigwa sana. Ndio, Hannah? Yohana 1.17 inasema, "kwa maana sheria ilitolewa kwa njia ya Musa." Sasa hapa, Yesu mwenyewe anatoa maoni katika Yohana 7.19-22. Acha nisome tu mistari hii miwili. Yesu mwenyewe amerekodiwa, ya kwanza iko katika Yohana msimulizi Yohana huko katika 1:17, katika Yohana 7:19 inasema hivi: "Yesu akawaambia, Nilifanya muujiza mmoja na nyote mkashangaa. Walakini kwa sababu Musa," Yesu anasema Musa, "lakini kwa sababu Musa aliwapa tohara." Sasa kwa njia, hiyo ni kweli? Je, Musa aliwapa tohara kweli? Musa aliamuru watahiriwe? Ndio, alifanya hivyo. Lakini swali, je, aliwapa tohara? Kwa kweli inasema hapa Musa aliwapa tohara, ingawa kwa kweli haikuja kupitia Musa, lakini kutoka kwa wazee. Ni mzalendo gani aliyetohiriwa kwanza? Ibrahimu. Kwa hivyo, maandishi yanabainisha kuwa haikuja moja kwa moja kupitia Musa, ilikuwa kupitia wazee. "Mnatahiri mtoto siku ya Sabato. Sasa mtoto anaweza kutahiriwa siku ya Sabato ili sheria ya Musa isivunjwe. Kwa nini mnanikasirikia kwa kumponya mtu huyu siku ya Sabato?

Acha kuhukumu mwonekano tu na ufanye uamuzi sahihi." Kwa hivyo, hapa Yesu anasema kutoka kwa Musa ilikuja sheria ya Sabato na tohara. Kwa hivyo Yesu mwenyewe anathibitisha kwamba Musa aliandika. Kwa kawaida mimi husema kwamba ikiwa Yesu na mitume wanafikiri Musa aliandika, ni nzuri kwangu? Ndiyo. Nadhani Yesu ni Mungu kwa hivyo yeye ni mzuri sana juu ya hili.

G. Kutoka mahali pengine katika Agano la Kale [16:52-17:41]

Kitabu cha Kutoka kinaangaliwaje mahali pengine katika Maandiko? Ikiwa hiki ndicho kitendo kikubwa cha ukombozi katika Agano la Kale, nitakachokuonyesha sasa ni kwamba Kutoka ambayo tutazungumza juu yake inarudiwa kupitia Agano la Kale. Kwa hivyo kutakuwa na mwangwi huu ambapo, mada za Kutoka za kukombolewa kutoka utumwani na utumwa na kuwekwa huru. Ni karibu kama, filamu hiyo ilikuwa nini ambapo, "Uhuru!" unajua mwishoni mwa filamu [Moyo Jasiri]. Lakini wazo hili la wao kuwekwa huru na kwamba Mungu ndiye mkombozi mkuu yote yanatokana na kitabu cha Kutoka. Kwa hivyo utasikia mwangwi huu wa Kutoka kupitia Maandiko yote. Utaisikia, na ninataka tu kuangalia baadhi ya haya kulingana na mada hii. Kutoka inakuwa sitiari ya ukombozi, ukombozi na tendo kubwa la ukombozi la Mungu katika Agano la Kale.

H. Kutoka katika Manabii [17:42-21:02]

Sasa, wacha nikupe mfano wa hii katika manabii. Hapa kuna moja katika manabii. Nina hamu ya kujua ni wangapi kati yenu mmesikia hii hapo awali. Katika Hosea 11: 1 inasema, "Israeli alipokuwa mtoto, nimpenda." Mungu anajionyesha hapa kama nini? "Wakati Israeli alikuwa mtoto, nilimpenda." Mungu anajionyesha kama baba anayempenda mtoto wake. Anasema nilipokuwa baba, na Israeli alikuwa mtoto wangu nilimpenda. "Na kutoka Misri, nilimwita mwanangu." Mwana wa Mungu ni nani? Mwanawe ni Israeli. Je, Farao alijaribu kumharibu mwana wa Mungu? Ndiyo. Je, Mungu alimharibu mwana wa Farao? Ndiyo. Unaona jinsi inavyoenda huko? Kwa hiyo, anasema, "Nilimwita mwanangu kutoka Misri." Mwanawe alikuwa Israeli kwa hivyo anajumuisha taifa

zima na kulionyesha kama uhusiano kama baba ana upendo wake kwa mtoto wake. Sehemu ya pili ya hii basi inabadilisha jambo zima. Je, kuna mtu yeyote kati ya wavulana aliyewahi kuwa kwenye duka la mboga na kuwatazama wazazi na watoto wao? Je, hilo ni janga? Nina watoto wanne na nilijifunza jinsi ya kushughulikia duka la mboga. Unachofanya ni kuwaweka kwenye gari na kwa njia hiyo hawawezi kutoroka. Kwa hivyo ninapendekeza hivyo. Lazima tu uwe mwangalifu na chakula haswa ikiwa wanaanguka sana. Sasa, nyingine inayokuja akilini ni kwamba nilikuwa na binti ambaye alikuwa na utu wenye nguvu sana hata leo yeye ni mwanamke mwenye nguvu. Amekuwa na akili yake mwenyewe tangu akiwa mtoto mdogo. Kwa hivyo alikuwa mtoto mdogo karibu nne au tano katika shule ya chekechea. Tulikuwa katika duka la aina ya TJ Max na sitasahau kamwe tulikuwa tukishuka kwenye njia na kuna njia ya urefu wa futi 60 na anakimbia. Je, umewahi kuona watoto wakiwakimbia wazazi wao wanapokuwa dukani? Ni mbaya kwa sababu huwezi kuzidhibiti dukani. Kwa hivyo anakimbia chini ya njia na ina urefu wa futi 60. Ninaangalia na nilimwangalia tu kuona tu. Je, watoto wengi watakapofika mbali sana na wazazi wao na atakimbia kuzunguka kona kabla tu ya kuzunguka kona ili kutoroka, watoto watawatazama wazazi nyuma ili tu kupata suluhisho. Unajua ninachosema, kwamba hii ni uwanja wa nyumbani. Kwa hivyo kawaida kile kitakachotokea angalau na watoto wangu walipoenda mwisho huko, wataangalia nyuma ili kupata kidokezo cha mahali ulipo ili tu kupata marekebisho ya mahali walipo. Kweli, binti yangu mkubwa, anakimbia huko chini na hakuangalia nyuma. Nilikuwa nikingojea sura, nilidhani nitapata sura na kuona halafu nitaruka kuzunguka njia inayofuata na kumkata? Alishuka kwenye njia na hakuangalia nyuma. Alikuwa amekwenda. Tazama hii.

Nini kinatokea kwa Israeli? Mungu anasema, "Nilimwita mwanangu kutoka Misri lakini kadiri nilivyozi kuwaita Israeli, ndivyo walivyozi kunitaka." Je, ndivyo ilivyotokea? Mungu alisema "Niliwatoa nje kwa mkono mkubwa wenye nguvu na mkono ulionyooshwa" na kadiri nilivyozi kuwaita, ndivyo walivyoondoka na kukimbia. Kwa hivyo aya hii ni ya kawaida juu ya

Kutoka kutoka kwa manabii.

I. Kutoka na Agano Jipya [21:03-29:07]

Kuna mtu yeyote aliyewahi kusikia mstari huu hapo awali, "Nilimwita mwanangu kutoka Misri"? Nadhani nini, katika Mathayo 2.15, unakumbuka watoto wachanga ambao waliuawa huko Bethlehemu? Herode aliwaua watoto wachanga na Mungu aliwaonya Yusufu na Mariamu katika ndoto. Alisema, "Nyinyi lazima mshuke Misri kupata ulinzi kwa sababu Herode atafanya mambo mabaya hapa." Yusufu na Mariamu walishuka kwenda Misri na kisha Yesu anapotoka Misri na harudi Yerusalemu, Yesu anapanda Nazareti huko Galilaya. Anapofanya hivyo, je, Yesu anatoka Misri? Yesu mwenyewe anatoka Misri. Mstari huu basi unukuliwa juu ya Yesu, "nilimwita mwanangu kutoka Misri" yaani Yesu. Kwa hivyo kile ulicho nacho katika akaunti ya Kutoka, ni kwamba Mungu anamwita "mwanawe Israeli kutoka Misri." Je, Yesu mwenyewe kwa maana moja anasimama kwa ajili ya taifa zima la Israeli? Ndani yake mwenyewe anaigiza tena, kile ambacho mwana mwingine wa Mungu Israeli alifanya. Kwa hivyo unapata mwangwi huu katika Yesu wa kile taifa la Israeli lilifanya. Yesu ndiye Israeli mpya katika Mathayo. Je, Israeli iliifanya au waliiharibu? Israeli iliiharibu. Sasa una Israeli mpya inayotoka Misri na atafanya vizuri. Yesu alijua Israeli inatoka Misri. Je, Yesu mwenyewe ataenda jangwani kujaribiwa? Nadhani nini kinatokea katika Mathayo sura ya 4? Yesu anatoka na kwenda jangwani na anajaribiwa na Shetani. Je, unaona kwamba Yesu anakuwa Israeli mpya? Kwa hivyo mambo haya katika Israeli kama taifa yanarudiwa katika nafsi ya Yesu. "Kutoka Misri nilimwita mwanangu" na unapata hii kurudi na kurudi kati ya taifa la Israeli na Yesu ambaye anakuwa Israeli mpya.

Samahani hiyo ilikuwa Mathayo sura ya 4 ambapo majaribu yanakuja. Sura ya tatu amebatizwa. "Ah," unasema subiri kidogo Hildebrandt, "amebatizwa katika sura ya tatu, anatoka Misri katika sura ya 2, na amebatizwa katika sura ya tatu." Ubatizo, Israeli walipitia lini maji? Na Yesu anapitia ubatizo. Unaona kufanana hapa? Na kisha kupitia maji basi anaenda jangwani kujaribiwa? Sawa, unasema,

inakuwa ya kushangaza sana lakini unaanza kusikia mwangwi huu. Labda ndiyo sababu Mathayo alianzisha Injili yake kama hii kuonyesha kwamba Yesu ndiye Israeli mpya? Chukua au uiache lakini hata hivyo kuna mambo kadhaa yanayoendelea huko.

Wakati huu tutaruka kwa mtume Paulo. Mtume Paulo anachukua kutoka katika Agano Jipya. Katika 1 Wakorintho 5 anasema kwamba Yesu ndiye mwanakondoo wetu wa Pasaka. Sasa wanafanya nini na mwana-kondoo wa Pasaka? Unakumbuka hilo? Walimuua mwana-kondoo na wakaweka damu wapi? Una nguzo ya mlango hapa, una nguzo mbili za milango na kichwa kinachovuka. Waliweka damu juu ya mlango. Kisha, malaika wa kifo anaona damu na malaika anafanya nini? Inapita. Hapo ndipo unapopata jina *Pasaka* au "Pasaka," malaika wa kifo anaona damu ya mlango na "hupita." Mwana-kondoo wetu wa Pasaka ni nani? Mwana-kondoo wetu wa Pasaka ni nani? Damu ya nani iliwekwa mlangoni ili malaika wa kifo atupitie? Yesu. Kwa hivyo basi Paulo anasema wazi Yesu ndiye mwana-kondoo wetu wa Pasaka. Kisha ni nini kingine kinachotokea? Yesu usiku kabla ya kusalitiwa alichukua nini? Alichukua mkate. Sasa, ni wangapi kati yenu katika makanisa yenu wakati mnaifanya Meza ya Bwana au Ekaristi, ni wangapi kati yenu wanaotumia mikate isiyotiwa chachu? Je, baadhi ya makanisa yako hutumia mkate wa kawaida? Baadhi ya makanisa sasa yanatumia mkate wa kawaida lakini unaona wakati Yesu alisema ni mkate usiotiwa chachu kwa sababu wakati Yesu anafanya Meza ya Bwana, wanafunzi wake wanasherehekea nini? Pasaka. Kwa nini ni mkate usiotiwa chachu? Je, kuna mtu yeyote anayekumbuka hilo? Kwa sababu ilibidi waondoke Misri kwa haraka na hawakuwa na wakati wa kuinuka. Kwa hivyo Mungu anasema, "ninyi mtatoka Misri haraka sana msiweke chachu kwenye mkate kwa sababu hakutakuwa na wakati wa kuiacha iinuke. Kisha wangekula mikate isiyotiwa chachu kwa siku saba na kama sehemu ya sikukuu.

Kwa njia, ndivyo Ekaristi yetu hufanya, au Meza ya Bwana, ni mkate usiotiwa chachu. Sasa Yesu anatafsiri vipi mkate huo? Mkate huo ni wangu ni nini? Mwili wangu, ambao umevunjika kwa ajili yako. Kikombe wanachokunywa ni kikombe cha divai ni nini changu? Damu

yangu. Je, Yesu anachukua alama za Pasaka na kuzitafsiri upya kama zinatumika kwake mwenyewe? Kwa hivyo unaona hata Yesu, anachukua msalaba, kifo chake na kumwaga damu yake kunaonyeshwa kama kutoka kwa alama hizi za Kutoka.

Kwa njia, niseme uko katika Chuo cha Gordon. Chuo cha Gordon kina fursa nzuri hapa. Tuna mtu wa kipekee hapa, Dk. Marvin Wilson. Ameunganishwa kwa njia za ajabu na jumuiya ya Kiyahudi kwenye Pwani ya Kaskazini hapa. Tumekuwa na katika Chuo cha Gordon Pasaka au chakula cha jioni cha Pasaka, kilichowekwa na jamii ya Kiyahudi. Lazima kuwe na Kituo cha Bennett labda kulikuwa na watu 1000 hapa. Kwa hivyo sote tulienda kwenye chakula cha jioni cha Pasaka na ilikuwa nzuri sana. Nilitaka watoto wangu waende, kwa hivyo watoto wangu walikwenda na wakawauliza marafiki zao wote. Kwa hivyo tulikuwa na kundi zima la watu. Tuliketi mezani, na kisha ghafla Rabi alinijia, sikuwahi kukutana na mtu huyu maishani mwangu. Sasa ni wazi kuwa mimi ni *goi*, kwamba mimi ni Mataifa? Nilikuwa na nywele lakini hata hivyo rangi ya nywele hizi na pua inaonyesha mimi sio Myahudi. Namaanisha samahani hii sio Myahudi. Namaanisha unaweza kusema kwa kuangalia tu. Ananijia na kunikaribia na nimekaa kwenye meza hii ya Pasaka na anasema, "ungeomba kwenye mkutano?" Sasa, ninaenda, "whoa, kuna kama watu 1000 hapa ni wazi mimi ni Mataifa. Nilikuwa nimevaa yangu *Kippah* lakini hiyo haikufanyi kuwa Myahudi." Na kwa hivyo sikuweza kujua ni kwanini mtu huyu aliniuliza niombe mbele ya kila mtu. Kwa hivyo sikujua ni nini kilikuwa kikiendelea. Baadaye nilimshika Dk. Wilson akikimbia kuzunguka chuo kikuu na nikasema, "Hei, Marv, mtu huyu aliniita nje ya bluu wazi kuwaombea watu hawa. Mimi ni Mataifa." Na akasema, "inaonekana yeyote aliye na kitengo kikubwa cha familia katika kikundi angeulizwa kusali na ulikuwa na familia kubwa zaidi." Kweli, nilikuwa na watoto kumi lakini hawakuwa watoto wangu wote. Wengi walikuwa marafiki wote wa watoto wangu. Kwa hivyo hata hivyo ikiwa utapata nafasi ya kwenda kwenye chakula cha jioni cha Pasaka ya Kiyahudi, fanya hivyo. Unapokaa hapo utashtushwa na jinsi taswira nyingi zinavyoingia ndani ya Yesu. Kwa hivyo ni

nzuri ikiwa utapata nafasi ya kwenda kwenye chakula cha jioni cha Pasaka, nenda. Chakula ni kizuri pia. Pasaka imeunganishwa na Meza ya Bwana. Halafu hapa kuna kitu ambacho labda haujapata na kwa kweli nina rafiki mzuri Dave Mathewson aliyeniweka kwenye hii. Katika kitabu cha Ufunuo, kuna mapigo mengi katika Ufunuo? Ndiyo. Je, unajua mapigo katika kitabu cha Ufunuo, mengi ya mapigo hayo yanalingana na mapigo ambayo yalipatikana Misri. Katika kitabu cha Ufunuo je, jua huwa giza? Ndiyo. Katika kitabu cha Ufunuo kuna nzige na vitu vinavyotoka? Ndiyo. Kwa hivyo ulicho nacho ni mapigo ya Kutoka yaliyorudiwa katika kitabu cha Ufunuo kitabu cha mwisho cha Biblia wakati Mungu atafanya haya yote na dunia inatetemeka na mambo haya yote mabaya yanatokea katika kitabu cha Ufunuo, picha nyingi zimejengwa kutoka kwa Kutoka. Kwa hivyo ninachosema ni kitabu hiki kidogo cha Kutoka kinarudiwa kupitia Biblia nzima. Ni aina ya ajabu.

J. Kutoka na Zaburi [29:08-31:16]

Ukisoma Zaburi 78 kwa mfano, Zaburi 105, au Zaburi 106, Zaburi hizo zimejaa Kutoka. Kwa hivyo Zaburi pamoja na manabii zinarejelea Kutoka. Sasa tukizungumzia Zaburi, hapa kuna moja inayoitwa Hallel Kuu na hii inasomwa wakati wa Pasaka. Mnajua neno hili kwa sababu nyinyi mnasema. "haleluya." Haleluya, sawa "yah" ni Yehova. Kwa hivyo Hallel inamaanisha "msifu Yehova," msifu Bwana. Ninatambua nilikuwa Mbaptisti kwa hivyo kila wakati tulifanya "Amina." Lakini ikiwa una haiba unaenda "haleluya." Huo ulikuwa mzaha, lakini sawa. Kwa kuwa kila mtu anaonekana kuwa makini hapa huo ulikuwa mzaha. Hallel Mkuu. Hiki ndicho kinachosomwa wakati wa Pasaka. Hivi ndivyo inavyoanza, "wakati Israeli ilitoka Misri" kwa hivyo mara tu inapofanya hivyo inazungumzia nini? "Wakati Israeli walipotoka Misri" hiyo ni Kutoka, "Nyumba ya Yakobo kutoka kwa watu wa lugha ya kigeni." Watu wa lugha ya kigeni ni Wamisri. "Yuda ikawa patakatifu pa Mungu na Israeli utawala wake." Mungu alikaa katikati ya watu wake katika hema. "Bahari ilionekana na kukimbia." Hiyo inazungumzia nini, "bahari iliangalia na kukimbia"? Ni kugawanyika kwa Bahari

ya Shamu. Je, bahari inafananishwa kama mtu kana kwamba inamwogopa Mungu na inakimbia. "Bahari ikatazama na kukimbia, Yordani ikarudi nyuma." Kwa njia, Yordani inarudi lini? Je, hiyo iko katika Pentateuch? Hapana, hicho ni kitabu cha Yoshua. Kwa hivyo alihama kutoka Kutoka sasa hadi kuingia katika Nchi ya Ahadi. "Milima iliruka kama kondoo, kondoo dume vilima kama kondoo." Milima ilitetemeka lini? Ilikuwa wakati Mungu alikuwa kwenye Mlima Sinai. Unakumbuka milima ikitetemeka? Kwa hivyo haya ni maelezo ya kishairi katika Zaburi ya Kutoka. Hapa wanaimba hii kwenye sikukuu. Kisha, wataimba Hallel Kuu na wanafanya hivi hadi leo. Kwa hivyo, katika Zaburi, Manabii, Agano Jipya, kitabu cha Ufunuo kitabu cha Kutoka ni muhimu na kinaungwa.

K. Historia ya Misri ya Kale: utafiti [31:17- 37:36]

Sasa, Misri ilikuwaje? Mwanahistoria wa Uigiriki Herodotus ameita Misri "zawadi ya Mto Nile." Je, kuna yeyote kati yenu aliyewahi kufanya ramani za Google? Je, umewahi kufanya ramani za Google ili kuangalia nyumba yako. Ikiwa utawahi kuingia kwenye ramani za Google, je, Misri na unapata huko Misri, ni rangi gani inayotawala eneo hilo lote? Kahawia ya mchanga kwa sababu una jangwa kwa maili 1000. Una jangwa kwa kama maili 2000 kando. Na nini kitatokea unapofanya ramani zako za Google, utapata kuna utepe mwembamba wa kijani kibichi. Kutakuwa na eneo kubwa la manjano-kahawia, mchanga wa hudhuruungi na kutakuwa na utepe mdogo wa kijani kibichi utashuka. Hiyo ndio nini? Huo ni Mto Nile. Kimsingi wanamwagilia kutoka kwa Mto Nile na utaona kipande kidogo cha kijani kibichi. Kwa maneno mengine, "Misri ni zawadi ya Mto Nile." Unachukua Mto Nile, Misri iko wapi? Mahali pa. Misri haipo. Kimsingi ni mahali ambapo maji na maisha hukutana. Sasa, kwanza kabisa, nambari moja sitaki ujue hii. Ninasema sitaki ujue hii, nitapitia hii. Huu ni muhtasari wa historia yote ya Misri. Huu ni muhtasari wa Hildebrandt wa historia ya Misri. Je, baadhi yenu mnachukua jambo halisi kutoka kwa Prof. David Wick na Ustaarabu wa Magharibi? Wick ni ya ajabu. Unapata mafundisho bora ya zamani ya Mashariki ya Karibu unayoweza kupata popote. Nimekaa katika darasa lake

nilipata kile nyinyi mnapata chuo kikuu, nilikuwa na kozi za kuhitimu ambazo hazikuwa nzuri kama kile Dk Wick anafanya. Mwanadada huyo ni mwalimu wa ajabu. Kwa njia, ilinisumbua kila wakati wakati ningekaa nyuma ya darasa lake na alikuwa akisema utani wa kuchekesha zaidi na wanafunzi wangekaa tu na ninanguruma. Ana ucheshi mkavu sana lakini anasema utani nusu ya wakati katika darasa lake. Jamaa huyu ni mcheshi sana lakini lazima uingie ndani yake.

Nitafanya historia yote ya Misri kwenye skrini moja. Sasa nataka tu upate hisia ya mtiririko wa historia ya Misri. Una Ufalme wa Kale, Ufalme wa Kati na Ufalme Mpya. Hizi ndizo falme tatu za Misri. Ufalme wa Kale unaanza nyuma karibu 2700 KK na unashuka hadi karibu 2100, na hii ndio wakati piramidi zilijengwa. Tarehe yetu kwa Ibrahimu ni nini? 2000 KK Je, piramidi zilikuwa tayari zimejengwa, wakati Ibrahimu alikuwa Misri? Ndiyo. Ibrahimu aliona hilo. Piramidi zilikuwepo tayari kabla ya wakati wa Ibrahimu karibu 2700-2100 KK. Huu ndio mradi mkubwa wa ujenzi. Walijenga vitu hivi vyote vikubwa. Kipindi cha Kwanza cha Kati, vipindi hivi vya kati vitakuwa vipindi vya machafuko. Vipindi vya Kati ni wakati kuna machafuko. Ni wakati wageni wanapoingia na kuwapiga Wamisri wenyeji na kisha kuna machafuko. Kwa hivyo Kipindi cha Kwanza cha Kati ni wakati Ibrahimu alikuwepo? Kwa hivyo wakati Ibrahimu anashuka, Misri ina nguvu au dhaifu? Dhaifu. Kuna machafuko yanayoshuka huko kwa hivyo atafaa na wageni wanaoingia. Kwa hivyo hiki ni Kipindi cha Kwanza cha Kati na Ibrahimu. Kisha unayo kile kinachoitwa Ufalme wa Kati. Ufalme wa Kati ndio ninafanya kazi nayo sana wakati ninafanya fasihi ya hekima. Kwa hivyo Hekima ya Amenemope, hekima ya watu anuwai inakuja na sanaa na fasihi nyingi kutoka karibu 1991 KK. Je, baadhi yenu mnaweza kukumbuka 1991? Ilikuwa 1991 hadi 1670 KK. Kwa hivyo hata hivyo, hiki ni kipindi cha fasihi na hii ndio wakati fasihi nyingi za hekima zinatengenezwa. Hiki ni kipindi cha ujenzi. Hiki ni kipindi cha fasihi. Kisha una Kipindi cha Pili cha Kati. Hapo ndipo Israeli iko Misri wakati wa Kipindi cha Pili cha Kati. Watu wengi walisema kikundi cha Hyksos kinakuja huko na kusababisha machafuko. Israeli

iko ndani pia. Je, kuna mtu yeyote anayekumbuka maandishi yanayosema "Farao ambaye hakumjua Yusufu"? Kwa maneno mengine, Yusufu alipendelewa na Farao mmoja, lakini kulikuwa na Farao ambaye hakumjua Yusufu? Watu wengine wanafikiri kwamba huo ni uvamizi wa Hyksos. Wakati Hyksos walipochukua madaraka, hawakuwajua Wayahudi kutoka kwa mtu yeyote, kwa hivyo waliwafanya Wayahudi watumwa. Kwa hivyo hiki ni Kipindi cha Pili cha Kati.

Ufalme Mpya ni kipindi cha upanuzi. Huu ndio wakati, ni nini shida na Misri? Je, Misri ni utamaduni wa upanuzi sana? La. Misri ilikuwa ya mkoa sana. Maadamu walikuwa na Mto Nile wao, walikuwa na furaha? Walikuwa kama kikapu cha mkate cha ulimwengu wa kale. Walitoa ngano na chakula kwa kila mtu mwingine. Hawakutoka sana, nasema hawakuwa washindi wanaotoka kila wakati. Walikuwa kama kile ninachofikiria juu ya China. Je, China ni nchi kubwa yenye nguvu ambayo inaweza kutawala rundo la maeneo? Lakini China, katika nyakati zilizopita, haikutoka kutawala watu wengine, wao ni aina ya mkoa zaidi. Wanafanya kazi ndani ya jamii yao wenyewe. Misri ilikuwa kama hiyo. Hawakuwa na upanuzi isipokuwa katika kipindi hiki wakati walienda na kwenda Mesopotamia. Lakini kwa kawaida hawakuwa hivyo. Kwa hivyo hatimaye, baada ya Kipindi cha Ufalme Mpya cha upanuzi, basi kuna hii wanayoiita Kipindi cha Tatu cha Kati na hii iko chini karibu na wakati wa Daudi na Sulemani, ambayo inavutia sana. Kwa hivyo wakati wa Daudi na Sulemani, Je, Misri ina nguvu au dhaifu? Dhaifu. Daudi na Sulemani wanaingia madarakani na ufalme wao unapanuka kimsingi kwa sababu Misri ni dhaifu. Kwa njia, wakati huo huo, Mesopotamia ilikuwa dhaifu. Kwa hivyo Daudi na Sulemani watastawi kwa sababu Misri na Mesopotamia zilikuwa dhaifu wakati huo. Kwa hivyo aina ya mtiririko wa Misri: Ufalme wa Kale, Ufalme wa Kati na Ufalme Mpya na Vipindi hivi vya Kati vya machafuko katikati.

L. Jiografia ya Misri, Gosheni, na Sinai [37:36-44:22]

Sasa, hebu tuangalie ramani kidogo. Hapa kuna ramani tunayoona Bahari ya Chumvi au Bahari ya Chumvi. Unashuka hapa una Ghuba ya Aqaba, iliyopewa

jina la jiji la Aqaba huko Yordani. Hii ni Bahari ya Shamu. Hapa chini hii ni Ghuba ya Suez. Ni mji gani umepewa jina hapa? Ghuba hii ya Suez imepewa jina la jiji la Suez hapa. Ghuba ya Aqaba imepewa jina la jiji hapa linaloitwa Aqaba nchini Jordan. Wanaiita Eilat kwa upande wa Israeli. Hii ni Peninsula ya Sinai. Unaweza kuona kuwa ni peninsula hapa? Peninsula hii ni kama sahani kubwa hapa na ina, sehemu hii hapa imeinuliwa na kisha unapata tone hili kwenye Bahari ya Shamu. Acha nieleze tu hii. Kwa kweli nimeenda kuogelea hapa. Ikiwa nitasema jina Jacques Cousteau, hiyo inamaanisha chochote tena? Jamaa huyu alikuwa mzuri sana katika kuogelea lakini alisema miamba ya matumbawe nzuri zaidi ulimwenguni inapatikana hapa na ningekubaliana na hilo. Sina uzoefu wake lakini nimeogelea hapa. Acha nikuambie tu juu ya Ras Mohammed. Uko chini kabisa kwenye ncha ya Peninsula hii ya Sinai na utaenda kuogelea. Kwa hivyo unatoka nje ya maji, ni kina hiki. Nililelewa katika Mto Niagara kwa hivyo mimi ni kama samaki. Kwa hivyo maji hayaniogopi na ninafurahiya kuogelea. Kwa hivyo ninatoka nje; Ni kuhusu kina cha magoti, na unachukua hatua moja hatua moja na maji yana kina cha futi 600. Ndiyo. Unakumbuka nilikuambia kuwa jukwaa liliinuliwa? Wakati jukwaa liliinuliwa. Kisha ikavunjika na kuna kushuka kwa futi 600. Kinachotokea ni kwamba uko ndani ya maji kwa hivyo kimsingi unaelea kama hii na mahali ulipo sasa ni futi 600 kirefu. Unapotazama chini, kuna nini huko chini? Inakwenda kama, ni "ng'ombe mtakatifu, hiyo ni ya kina sana." Siwezi kuona chini, namaanisha siwezi hata kuona karibu na chini. Kwa hivyo, kinachotokea ni kugeuka na kutazama mwamba huu ambao umetoka tu na kutakuwa na kila aina, sijui jina rasmi ni nini lakini ni kama vitu vya barnacle na samaki hawa wote wa kitropiki ambao ni samaki wa rangi sana. Tunaogelea kati ya matumbawe haya na barnacles hizi na vitu na unaweza kuelea tu huko na kutazama tu samaki hawa. Ni kweli, nzuri sana. Sasa unasema, "Ndiyo. Unawatazama samaki hawa na papa anakuja nyuma yako," lakini sikuona papa wowote, lakini wanaweza kuwa nao hapo. Kinachotokea ni kuelea tena juu na kurudi kwenye mwamba na ni hadi magoti. Kwa hivyo inafurahisha sana. Lakini

hata hivyo, hii ni Sinai na watu wengi waliweka Mlima Sinai hapa na ikiwa utapata, kwa kweli nilikuwa nakuambia, ikiwa utapata nafasi ya kushuka huko, ni eneo hatari sasa. Magaidi wanalipua vitu huko chini sasa. Kwa hivyo nilipoenda huko ilikuwa baada ya Vita vya wenyewe kwa wenyewe hakukuwa na barabara yoyote wakati huo. Sasa yote yamejengwa; Magaidi walikuwa wamelipua hoteli mara mbili au tatu huko chini. Sawa, wacha tuondoke hapa. Kwa hivyo hii ni Sinai, basi njoo hapa. Hii ni nchi ya Gosheni, hii ni Memphis. Mimi husema kila wakati hii ni Memphis kwa sababu hapo ndipo mfalme amezikwa. Hii ni Mto Nile na Delta ya Nile. Mlifhamu hilo kwa sababu hii ni nchi ya Gosheni, ambayo itakuwa muhimu kwetu. Nani ataishi katika nchi ya Gosheni? Watumwa wa Kiebrania. Sasa hata huko Amerika tuna maeneo yanayoitwa Gosheni? Kuna mtu yeyote aliyewahi kusikia juu ya Chuo cha Goshen? Tunaita vitu hivi baada ya Gosheni ambapo Wayahudi walikaa huko Misri. Kwa nini Wamisri waliwaweka huko? Una mambo kadhaa yanayoendelea. Watu wa Kiyahudi, biashara yao ni nini kwa asili? Wao ni wachungaji. Ni watu gani wanaoishi kando ya Mto Nile? Wakulima. Je, wachungaji na wakulima wanaelewana vizuri? Ni nini hufanyika kwa wachungaji wakati mchungaji analeta kondoo nyumbani kwako na una shamba, kondoo wako hufanya nini? Kula mimea ya shambani. Ni kama huko Amerika hatukuwa na wafugaji wa ng'ombe dhidi ya wakulima huko Amerika? Wakati mvulana analeta ng'ombe wake na kula shamba lako la mahindi, umemaliza. Walikuwa na mzozo sawa huko. Kwa hivyo kimsingi unamwambia mchungaji kaa nje ya hapa na acha shamba peke yake. Tena, Misri ilikuwa kikapu cha mkate cha ulimwengu wa kale na ngano ilipandwa hapa.

Sasa sababu nyingine kwa nini wako nje ilikuwa kwa sababu wakati Misri inashambuliwa, Misri inawezaje kushambuliwa? Wanaonekana kuwa wa mkoa zaidi. Je, Misri inaweza kushambuliwa kutoka magharibi? Walibya wote hapa wanasema wanataka kumpiga Mubarak. Kwa hivyo wanakutana na jangwa. Je, utavuka jangwa kushambulia kutoka magharibi? Hapana, ni maili elfu ya jangwa. Hata ngamia mwenye nundu mbili hawezi kutengeneza hiyo. Kwa hivyo

hautakuja hivi. Hakuna mtu anayeweza kukushambulia kutoka upande huu kutoka magharibi. Kweli, labda mtu atashambulia kutoka kusini? Ikiwa watajaribu kuelea chini ya Mto Nile hiyo itakuwa rafting nzuri ya maji meupe. Unapita tu chini na mkondo. Kuna shida gani? Katika maeneo saba una nini? Mtoto wa jicho. Sasa hiyo labda inafurahisha katika mashua ya rafting ya maji meupe, lakini wakati una jeshi ambalo sio nzuri. Kwa hivyo kimsingi wamekatwa kutoka kusini na mtoto wa jicho wanaowalinda. Je, kuna mtu yeyote atakayekuja kuwashambulia kutoka kaskazini, kuvuka Bahari nzima ya Mediterania kushambulia Misri? Je, hiyo ni safari ndefu kuvuka Mediterania? Utapoteza boti, wanaume na ni nani anayejua ni nini kengine utakachopoteza. Kwa hivyo hakuna mtu, kwa njia, unawaweka hapa katika eneo hili la Delta. Ni nini hufanyika wakati ardhi yao iko kwenye kinamasi? Kuna mtu yeyote anayefahamu Williamsburg huko Virginia? Unawaweka kwenye kinamasi, nini kinatokea? Kuna mbu. Mbu hufanya nini kwa watu? Wanawauma na kuwaambukiza malaria. Je, mbu huua watu? Ndio, Williamsburg. Theluthi moja ya watu walikufa. Kwa hivyo ni mwelekeo gani pekee ambao Misri inaweza kushambuliwa kutoka? Chini kabisa kupitia hapa kutoka kaskazini mashariki. Kwa hivyo utawaweka wapi Wayahudi? Waweke hapa kwa njia hiyo unaposhambuliwa kutoka hapa, washambuliaji wako watapaswa kumuua nani kwanza? Wayahudi huko Gosheni. Wayahudi wanakuwa eneo la bafa. Kwa hivyo Israeli inaongeza ulinzi, basi Wayahudi wanaweza kuuawa kabla ya kukabiliana na Wamisri halisi. Kwa hivyo ardhi hii ya Goshen basi iko hapa, na tutaona zaidi juu ya ardhi ya Goshen baadaye. Hiyo ni aina tu ya mpangilio mfupi wa baadhi ya vitu.

Mateso ya Farao kwa Wayahudi: Wasimamizi wa Kazi [44:22-47:26]

Sasa, hebu tuangalie njia za Farao za kuwatawala Wayahudi. Katika Kutoka 1 na 2, unapata hii - nataka kuweka hii katika muktadha mkubwa. Mpango wa Mungu kwa Wayahudi ni upi? Wacha nirudi mbele ya Wayahudi. Mpango wa Mungu ulikuwa nini kwa wanadamu wote? Walikuwa katika bustani ya Edeni, Adamu na Hawa waliambiwa wafanye bustani na waliambiwa wafanye nini?

Zidisha, na ufanye nini? "Zaeni mkaongezeke na kujaza dunia." Hatima ya Mungu kwa wanadamu ilikuwa kwamba waongezeke na kujaza dunia. Sasa nini kinatokea? Mungu anawaambia wazao wa Ibrahimu wanapaswa kufanya nini? Watakuwa nini? Kama mchanga wa pwani ya bahari au nyota za mbinguni. Wanapaswa kuzidisha na kuzaa matunda. Wazao wa Ibrahimu wanapaswa kuzaa na kuongezeka. Kwa hivyo hatima ya Mungu kwa Adamu na Hawa inachukuliwa na Ibrahimu. Sasa, ni nani anayesimama katika njia hiyo? Kuna mtu anayeitwa Farao, na Farao anasema subiri kidogo. Kuna Wayahudi hawa wengi sana tunapaswa kuwaua Wayahudi hawa. Kuna mengi sana. Wanazidisha sana. Kwa hivyo Farao atapinga mpango wa Mungu wa kuzidisha mbegu. Unaona hiyo? Kwa hivyo Farao hapa ataenda kinyume na Mungu. Farao atamshambulia mwana wa Mungu ili kumwangamiza mwana wa Mungu, na Mungu atamshambulia nani? Atamshambulia Farao, kwa sababu Farao alimshambulia mwana wa Mungu. Je, Mungu atamtoa mwana wa Farao? Unaona kufanana hapa? Farao atajaribu kumwangamiza mwana wa Mungu, Mungu atamtoa mwana wa Farao. Kwa hivyo anapinga mpango mkuu wa Mungu kwa Israeli. Nini kinatokea? Farao anafanyaje? Iko katika sura ya 1 ya Kutoka kuanzia mstari wa 8. "Basi Yusufu na ndugu zake wote na kizazi chao chote walikufa, lakini Waisraeli walizaa na kuongezeka sana, wakaongezeka sana, hata nchi ikajaa wao. Kisha mfalme mpya ambaye hakumjua Yusufu akaingia madarakani. Lakini akasema, 'Waisraeli wamekuwa wengi sana kwetu. Njoo, lazima tushughulike nao kwa busara.'" Kwa hivyo basi katika sura ya 1 mstari wa 11, "waliwaweka mabwana watumwa juu yao ili kuwakandamiza kwa kazi ya kulazimishwa. Na wakajenga miji ya Pithom na Rameses." Kwa hivyo Farao anasema kuna mengi sana, yanaongezeka. Je, tutapunguzaje idadi yao? Tutawafanya watumwa, tutawakandamiza na tutafanya kazi ya mchana kutoka kwao. Ikiwa tutafanya kazi mchana kutoka kwao, watakuwa na wakati wa kupata watoto? Hapana, watakuwa wamechoka sana. Kwa hivyo anawaweka wasimamizi wa kazi juu yao na wasimamizi wa kazi huwafanya watumwa kuwakandamiza. Israeli ikawa watumwa ili hii iwe mbaya sana kwa

Israeli. Kadiri wanavyowakandamiza, hata hivyo, nini kinatokea kwa Waisraeli? Waisraeli wanazidi kuwa na nguvu. Wanafanya kazi kwa bidii na ghafla wanapata nguvu na wanazidisha zaidi.

N. Wakunga wa Kiebrania [47:27-56:27]

Kweli, hiyo haikufanya kazi, kwa hivyo lazima tuende kwenye mpango namba mbili. Mpango namba mbili ni kwenda kwa wakunga hawa. Acha niruke hadi sura ya 1 mstari wa 15. "Mfalme wa Misri akawaambia wakunga wa Kiebrania, ambao majina yao yalikuwa Shifra na Pua." Ni wangapi walio na wakunga wametajwa hapa? Mbili. Je, tunajua majina ya wakunga hawa? Shifra na Pua. Unasema, "Hildebrandt, unajali sana hilo." Hapana, sijui, lakini kinachonivutia ni kwamba unaweza kuniambia jina la Farao? Jina la Farao ni nani? Farao ni Farao. Je, hii ni ya kushangaza? Je, ni Amenemope? Tunajua jina la Farao au ni Farao huyu anayeitwa tu Farao. Tunajua majina ya wakunga hawa wa Kiebrania? Unaona kejeli hapa? Tunajua majina ya wakunga lakini hatujui jina la Farao. Unaona kinachoendelea na maandishi? Je, Farao anadharauliwa na ukweli kwamba hana jina lakini wakunga hawa wawili wana majina? Nadhani kuna mchezo wa fasihi hapa unaoendelea na wakunga hawa. Kwa hivyo nini kinatokea kwa wakunga hawa? Anakuja kwa wakunga na anasema hivi: "mnapowasaidia wanawake wa Kiebrania katika kujifungua kwenye kinyesi cha kujifungua, ikiwa ni mvulana muue lakini ikiwa ni msichana mwache aishi." Huu ni ubaguzi wa kijinsia. Hii ni mbaya. Wavulana wanauawa lakini wasichana wanaishi. Hiyo sio sawa. Huu ni usawa wa kijinsia. Hii ni mbaya. Sio suala kwa sababu ni wavulana tu baada ya yote. Unaona ninachofanya huko? Je, tuna tamaduni leo ambazo zinasema waache wasichana wafe na waache wavulana waishi? Ni kitu kimoja. Kuna nchi ambazo zinafanya hivyo hivi sasa. Kwa hivyo nasema kwamba hii ni shida kubwa hapa wakati wanaua wavulana. Sasa wakunga hufanya nini? Je, wakunga hawa ni werevu? "Wakunga hata hivyo walimwogopa Mungu na hawakufanya kile mfalme wa Misri alitaka. Na waliwaacha wavulana waishi. Ndipo mfalme wa Misri akawaita wakunga

akawauliza, 'Kwa nini mmefanya hivi? Kwa nini umewaacha wavulana waishi? Ndipo wakunga wakamjibu Farao, 'Wanawake wa Kiebrania si kama wanawake wa Misri. Wana nguvu na huzaa kabla ya wakunga kufika.'" Je, huo ndio ukweli? Je, wanawake wa Kiebrania kweli ni tofauti na wanawake wa Misri katika mchakato wa kuzaa mtoto? Je, wanawake hawa wanamdanganya Farao, wakicheza juu ya chuki kwamba Wayahudi ni tofauti na Wamisri? Je, wanacheza chuki ili kumfikia Farao? Ndiyo, wao ni. Je, Mungu huwabariki waongo? Je, ni sawa kusema uwongo wakati mwingine? Watu wengine huita dhambi hii ya kujitolea. Biblia inasema nini kuhusu hilo? Hutaifanya nini? Uongo. Ni dhambi. Je, Mungu aliwabariki wanawake hawa? Ndio, alifanya hivyo. Kwa kweli, wanapoenda Misri, nadhani ni nani anayeondoka nao? Shifra na Pua. Wanafikiria, "hiyo ni kazi yetu tutaenda kuzaa watoto zaidi." Kwa hivyo waliondoka na Waisraeli na walipoondoka Mungu aliwabariki na walikuwa na sehemu katika Israeli. Sasa swali linakuja: Unaelewaje hili? Hii itakuja tena na tena, kwa hivyo wacha niseme tu jinsi ningeelewa hii. Acha nikupe mifano michache. Hapo zamani za kale tuliishi Indiana kwa karibu miaka ishirini na miwili. Watoto wangu walilelewa na kulelewa huko Indiana. Kuna mtu yeyote kutoka Indiana hapa? Sawa, Indiana. Lazima uelewe Indiana ni tofauti na Massachusetts, niamini. Huko Indiana, wana mchezo mmoja tu. Wanacheza mchezo mmoja tu huko Indiana na mchezo huo ni mpira wa vikapu. Wakati mwanangu alikuwa katika darasa la nne, kocha wa shule ya upili alikuwa akimchunguza katika darasa la nne. Huyu ni mkufunzi wa shule ya upili anayechunguza mtoto wa darasa la nne! Walianza kuwafundisha watoto hawa katika mpira wa vikapu tangu walipozaliwa, niko mzito. Nilicheza mpira katika Chuo cha Houghton kwa hivyo nilifikiri vizuri nitamfundisha mwanangu jinsi ya kucheza mpira. Kwa hivyo nilimtoa nje na nikafikiria vizuri unajua atakapokuwa mzee nitamruhusu anipige; atakapokuwa katika darasa la tisa au la kumi, nitamruhusu anipige. Lakini nilikuwa nikijaribu kufanya kazi naye. Unapokuwa na mtoto ambaye ana umri wa darasa la saba, kuna mkono wa kulia na kushoto. Ni mkono gani dhaifu? Mkono wake wa

kushoto ni dhaifu. Kwa hivyo kimsingi nilitaka kukuza mkono wake wa kushoto. Kwa hivyo ningefanya ni kumsukuma kwa njia moja kukuza mkono wake ili kumlazimisha aende kushoto. Kwa hivyo tuko nje kucheza na mtoto wangu huyu mdogo, mtoto huyu wa darasa la saba anamtazama baba yake na ninajaribu kupata nafasi ya kumlazimisha aende kushoto. Anaenda hivi. Kwa kweli alijaribu kunidanganya. Mtoto alijaribu kunidanganya kama angepiga risasi au kitu. Kwa kweli alitupa bandia ili kumdanganya baba yake. Mlaghai mdogo mdanganyifu! Ninakwenda kumpiga lakini kisha ananizunguka. Udanganyifu wa baba ni aina mbaya zaidi. Alinidanganya. Kulikuwa na nia ya kudanganya? Kulikuwa na nia ya kumdanganya baba yake? Kulikuwa na nia ya kudanganya. Sasa swali: Unacheka kwa sababu unasema kwenye mpira wa vikapu, ni sawa kuwa na nia ya kudanganya? Kwa kweli, mchezo mwingi unatupa bandia. Sehemu ya mpira wa miguu ni njia ile ile. Unawafanya wafikirie unaenda kwa njia moja lakini unarudi kwa njia nyingine. Kwa njia, katika vita ni vivyo hivyo? Amerika inaingia Kuwait. Tuna wanajeshi wetu wote na ni askari wetu wote walikuwa wakienda kwa njia hii na kisha nadhani nini? Majenerali huwadanganya kwa sababu wanaenda kinyume kabisa kama walivyokuwa wakionekana kwenda. Je, hiyo ni sehemu ya vita? Unajifanya kama utafanya jambo moja kisha unaenda kwa njia nyingine. Kwa hivyo hii ni sehemu ya vita. Lazima ujiulize katika kesi ya wakunga wa Kiebrania, ni sawa kusema uwongo wakati mtu ataua watoto? Acha niiweke katika muktadha mwingine. Tuseme uko Ujerumani au Uholanzi na unapata kundi la Wayahudi kwenye basement yako na Wanazi wanakuja mlangoni pako na wanasema, "Je, una Wayahudi wanaoishi hapa?" Kweli, mimi ni Mkristo na nimeapa kamwe kusema uwongo. "Ndio wako chini kwenye basement." Kwa hivyo yule mtu anakuuliza mbele: una Wayahudi huko? Unaenda, "Ndio, wako hapo hapo." Huo ni ukatili mkubwa ambao ulishiriki? Je, unaweza kusema, "Je, utashikilia, nitaenda kuwachukua"? Una kitu kimoja katika muktadha wa vita. Wanapokuwa nje ya kumuua mtu unadanganya? Je, hiyo ni sehemu ya nukuu "mchezo"? Unasema, "Hildebrandt, unasema ni sawa kusema uwongo kila

wakati?" Hii inaleta madai: je, Mungu huwabariki waongo? Na jibu ni: je, Mungu aliwabariki wakunga wa Kiebrania? Ndio, alifanya hivyo. Je, walimwogopa Mungu? Ndio sababu walifanya hivyo? Walichofanya ni kwa sababu walimwogopa Mungu. Ni kama ikiwa mtu atakuja mlangoni pako na kusema nitaua familia yako, wana wako wapi; Wako wapi? Na unasema, "Kweli, wamejificha kitandani huko." Hiyo sio nzuri. Unasema, "Hapana, sitafanya hivyo na utawaambia kitu tofauti. Hii inamaanisha relativism kamili? Unasema, "Hildebrandt unafungua maadili kwamba hali huamua kilicho sawa na kibaya?" Je, Biblia inasema wazi kusema uwongo ni makosa? Je, Biblia inasema wazi "usiseme uwongo"? Je, Biblia ni thabiti katika kusema hivyo katika Maandiko yote? Je, uadilifu na uaminifu ni vipengele muhimu kweli? Walakini, baada ya kusema hayo, kuna muktadha fulani katika uhifadhi wa maisha ambayo unatumia mbinu za udanganyifu? Ndiyo. Je, vita ni mojawapo ya muktadha huo? Kimsingi ulichonacho ni vita vinavyoendelea hapa hapo awali na Farao. Kwa hivyo nadhani jambo la wakunga wa Kiebrania lilikuwa sawa. Mungu anaiangalia na kuwabariki. Kwa hivyo nasema haifungui kopo la minyoo kusema, "Ah, nilimdanganya mama yangu kwa sababu alikuwa akikasirika sana na sikutaka kumfanya ajisikie vibaya kwa hivyo nilimdanganya ili kumlinda kutoka kwake." Sawa, hiyo ni rundo la baloney. Ninachojaribu kusema ni lazima uzingatie muktadha. Unaona umuhimu wa muktadha. Wakunga wa Kiebrania kwa kumcha Mungu walimdanganya Farao na walibarikiwa kwa sababu hiyo.

O. Mto Nile na Musa [56:28-60:34]

Sasa, ya mwisho ni nini kinatokea hapa? Wacha tuendeleo kupitia hii. Farao anasema, "Sawa, jambo hili la mtoto haliendi popote. Wacha tusiwaambie wakunga wafanye hivi. Wacha tuwatupe watoto wa kiume mtoni." Sasa, kwa njia, Mto Nile ni mungu? Kwa hivyo kuwatupa watoto ndani ya mto, kuna wadudu kwenye Mto Nile? Unatupa watoto huko, je, watoto hawana msaada? Watoto hawana msaada. Unawatupa mtoni na mtoto atazama na ikiwa hatazamisha mmoja wa mamba au chochote walicho nacho atawapata. Je, kuna manatee katika Mto

Nile, unajua? Sijui umenipata kwenye jambo hili la manatee sasa. Lakini hata hivyo watoto wangekufa. Sasa kilicho kizuri sana hapa ni Farao alikuwa akitumia Mto Nile kuwaangamiza watoto wachanga. Mungu anatumiaje Mto Nile? Je, Mungu anatumia Mto Nile kumwokoa Musa? Kitu kile ambacho Farao alikuwa akijaribu kutumia kuwaangamiza watoto wachanga Mungu anakigeuza na kukitumia wakati Musa anaelea chini ya mto, kujifungua maalum, mikononi mwa binti ya Farao. Unakumbuka jinsi walivyotengeneza sanduku hili wakisema na waliipaka lami na kumweka Musa ndani yake. Anashuka mtoni na binti ya Farao anachukua sanduku na anasema, "Ninamtoa mtoto huyu nje ya maji." Kwa hivyo anamwita "kutolewa" ambayo inamaanisha kile kinachotolewa ni Musa. Moshe kwenu ni Musa. Kwa hivyo "Musa" inamaanisha "kuvutwa nje." Jina lake kimsingi ni "yule aliyelechotwa" kutoka kwa maji kama hii na jina lake linakuwa "Musa." Anamchukua na kusema, "Huyu lazima awe mmoja wa watoto wa Kiebrania." Sasa, alijua kuwa huyu alikuwa mtoto wa Kiebrania? Je, inawezekana kwamba alikuwa amevikwa kwa aina ya kitambaa ambacho Waebrania wangetengeneza? Hiyo inawezekana kwamba alikuwa amefungwa kwa kitambaa tofauti tofauti na tamaduni tofauti. Hiyo inawezekana. Je, inawezekana pia kwamba kulikuwa na uwezekano mwingine? Ndiyo. Anamchukua mtoto na kusema, "Ng'ombe mtakatifu, mtoto huyu tayari ametahiriwa." Kwa hivyo anaweza kuwa alihusisha hilo na Wayahudi. Sasa ni nani aliyesimama karibu na kusema, "Ninaweza kukutunza mtoto huyu? Unahitaji mlezi wa watoto?" Ndiyo, Miriamu, dada mkubwa wa Musa. Pendekezo hapa ni kwamba binti ya Farao angependekeza kwamba mungu wa mto alikuwa amempa tu na labda alikuwa tasa au kitu na mungu wa au mungu wa Mto Nile alikuwa ametoka kumkabidhi mtoto huyu. Hiyo inaonekana kama uwezekano unaowezekana wa jinsi angeielewa kutoka kwa mtazamo wake. Sasa tunachojua ni kwamba ni Yehova aliyemsafirisha huko. Unaona hii? Ninajaribu kuleta hii tena. Je, unamwona Mungu ambaye anachukua kilicho kibaya na kukigeuza kuwa mema? Kwa nini hiyo ni muhimu? Wakati maisha yako yanasambaratika, na mambo

mabaya sana yanatokea kwako kile ninachotaka kukuambia ni kwamba, Mungu anaweza kuchukua mambo hayo mabaya na kuyapa miaka michache na Mungu atachukua jambo baya zaidi ambalo limewahi kutokea kwako maishani mwako na ghafla kuligeuza kuwa nzuri. Unasema, "Hildebrandt haiwezi kuwa jambo hili ni baya sana kwangu," lakini nataka kukuambia baadhi ya mambo mabaya zaidi maishani mwako Mungu atageuka na kwa kweli yatakuwa mambo ambayo yatakuwa muhimu zaidi katika mchakato wa ukombozi kwako. Ninasema hivyo sasa na tunapitia hali katika familia yetu wenyewe sasa na nimeona ikitokea mara kwa mara, na tena, na tena. Kwa hivyo wakati mambo mabaya yanapoanza kutokea, nataka kukuambia anza kuangalia juu kwa sababu Mungu yuko kazini. Sasa unaweza usielewe na kusema ukweli unaweza usielewe kwa miaka miwili au mitatu au hata zaidi, lakini Mungu yuko kazini na wakati maafu yanapotokea angalia juu. Aslan yuko kwenye harakati.

P. Hatua tatu za maisha ya Musa [60:35-63:30]

Sasa hatua tatu za maisha ya Musa. Hizi ni moja kwa moja. Kwa miaka arobaini ya kwanza, Musa mwanzoni alilelewa na familia yake mwenyewe. Kwa hivyo na dada yake Miriam angefundishwa. Walikuwa Waebrania na walikuwa Walawi. Baada ya labda kuwa mzee, unapata ibada hizi za kupita. Unajua ninachozungumza na ibada hizi za kupita? Kwa watoto wa Kiyahudi ibada za vifungu wakati wa ujana - umewahi kusikia juu ya Bar Mitzvah? Baadhi yenu wanaweza kuwa na Uthibitisho - kuna mtu yeyote aliyepitia Uthibitisho? Unajua umri wa miaka kumi na miwili au kumi na tatu unakaribishwa katika ulimwengu wa watu wazima. Kwa hivyo kuna harakati hii kutoka kwa mtoto hadi kwa mtu mzima kupitia ibada hizi za kupita. Kwa njia, tamaduni tofauti zitakuwa na ibada tofauti za kupita? Kwa hivyo analelewa, au kulelewa na binti ya Farao kama mtoto wake. Angekuwa anajua kusoma na kuandika sana? Je, angefundishwa katika fasihi ya hekima ya Misri? Ndiyo. Musa angefunzwa sana sana. Je, analelewa na familia yake au na binti ya Farao? Jibu ni: ndiyo. Zote mbili ziko sawa. Mapema katika maisha yake amelelewa na familia yake, lakini kwa sehemu kubwa ya

maisha yake ya utu uzima alilelewa na binti ya Farao. Ndio, hiyo ni hatua ya kwanza ya maisha yake - miaka arobaini huko. Miaka arobaini ya pili ya maisha yake, anatoka nje na yeye ni mchungaji huko Midian. Sasa kwa njia, unapofikiria mchungaji, unafikiria mtu kando ya kilima akiangalia kondoo wake? Je, unatambua jinsi hiyo inavyochosha? Je, umewahi kuona kondoo? Ninataka kukuambia sijaona maishani mwangu mnyama mjinga sana. Nitakupeleka chini kidogo karibu na Hifadhi ya Jimbo la Bradley Palmer, mtu huyo ana kondoo. Wao ni bubu. Bubu kweli. Hapana, kuna wanyama ambao ni werevu sana. Je, kuna mbwa wenye akili kweli? Ndiyo. Karibu wanaelewa unachosema. Kondoo ni kinyume chake. Unapokuwa huko nje ukiwatazama siku baada ya siku jangwani, je, hiyo ni kazi ya kuchosha sana? Kwa hivyo unapofikiria juu ya jambo hili la mchungaji, kuwa mwangalifu usiifikirie. Ni kazi ngumu sana. Musa yuko jangwani kama mchungaji hapa kwa miaka arobaini huko Midian. Hapa ndipo anapooa Ziporah, mkewe, ana watoto akiwa nje ya Midian. Midiani ni Sinai. Hii iko nje katika Jangwa la Sinai na kabila ambalo yuko nalo ni Wamidiani pamoja na Yethro, ambaye ni kuhani wa Midiani. Sasa Mungu anamwita na kumwambia arudi kutoka jangwani na kuwa mkombozi kwa miaka arobaini kisha Musa kisha anawaongoza kondoo wa Israeli jangwani. Sasa yeye ni mchungaji wa Israeli. Kwa hivyo anawageukia kondoo wake kwa Israeli na kuwaongoza jangwani na kuwatoa nje. Kwa hivyo kuna mchezo huu juu ya aina tofauti za kondoo.

Q. Wito wa Musa [63:31-72:30]

Sasa, hebu tuangalie jinsi uhusiano wa Musa na Mungu ulivyokuwa na hii ni sura ya tatu na nne. Pamoja na watu wengi katika Biblia, utapata wito huu, au wito, ambapo Mungu anakuja na kumwita nabii kwenye huduma yake. Musa atapokea wito kutoka kwa Mungu, na nataka tu kuona jinsi Musa na Mungu wanavyoshirikiana hapa. Lakini kabla sijafanya hivyo, nataka kuruka hapa ili tu kusema kwa nini Mungu alifanya Kutoka? Kwa nini Mungu aliwaokoa wakati huu? Andiko linatuambia kwamba Mungu anashuka na kusema atawaokoa kama

matokeo ya maombi yao. Ninachojaribu kukupendekeza kwa aya hii nitakayokusomea ijayo ni kwamba sala ina nguvu sana. Kutoka nzima inachochewa na sala ya Waisraeli na hii hapa: "Bwana alisema," katika sura ya 3 mstari wa 7, "Hakika nimeona taabu ya watu wangu huko Misri. Nimewasikia wakilia kwa sababu ya madereva wao wa watumwa na nina wasiwasi juu ya mateso yao, kwa hivyo nitashuka kuwaokoa." "Alisikia kilio chao," maombi yao ya msaada, na anasema, "Nitashuka na kuwaokoa." Maombi hufanya mabadiliko. Mungu anasikiliza na kushuka. Sasa, anachofanya ni lazima tuwe na mkombozi. Je, ni sawa kupinga mapenzi ya Mungu? Mungu anapomwita mtu je, mtu huwa anapinga wito wa Mungu? Musa atakuwa mmoja wa watu wakubwa katika Agano la Kale. Hebu tuangalie wito wake na jinsi anavyoitikia Mungu anapokuja kwake. Wengi wanafikiri wangesema, "Mungu chochote mapenzi yako kwa maisha yangu ni nataka tu kukufuata. Mungu nichukue tu na unitumie kwa huduma yako." Je, hivyo ndivyo Musa anasema? Samahani, hiyo sio kabisa inachosema hapa katika Biblia zetu. Mungu anakuja kwake katika sura ya 3 na katika mstari wa 11. Wacha tupate mwingiliano kati ya Mungu na Musa. Mungu anashuka na kusema nitawatoa watu wangu Misri kwa mkono wenye nguvu na mkono ulionyoo shwa lakini Musa akamwambia Mungu, "mimi ni nani niende kwa Farao kuwatoa Waisraeli kutoka Misri?" Mungu akasema: "Nitakuwa pamoja nawe." Je, Musa anaruka juu yake na kusema, "Sawa, Mungu wacha tuwatoe Misri?" Hapana, Musa anasema, "mimi ni nani kwenda kwa Farao?" Mungu anasema, "sio wewe ni nani, nitakuwa pamoja nawe." Jina la "Nitakuwa pamoja nawe" ni nini? Neno la Kiebrania ni nini? Kuna mtu yeyote anayejua neno? "Emmanuel" inamaanisha "Mungu pamoja nasi." Kwa hivyo Mungu anaposema, "Nitakuwa pamoja nawe" huyu ni "Emmanuel." Mungu anasema "Musa, najua huwezi kufanya hivi kwenda kwa Farao, lakini nitakuja nawe." Na Musa anasema, "Mungu, ikiwa uko pamoja nami, ni nani awezaye kuwa dhidi yangu? Twende!" Hapana, yeye pia hafanyi hivyo. Anarudi nyuma tena na wakati mwingine anasema hivi: na hii ni katika sura ya 3 mstari wa 13 na ifuatayo. Musa

anasema, "ikiwa nitaenda kwa Waisraeli na kuwaambia Mungu wa baba zenu amenituma kwenu, na wataniuliza jina lanu ni nani? Basi niwaambie nini?" Musa anasema, "Samahani Mungu, sijui jina lako. Halo, mimi ni Musa, unaitwa nani? Sijui jina lako. Sasa lazima niwaambie kwamba nilikutana na Mungu jangwani. Watafikiri nimepungukiwa na maji mwilini na ubongo wangu umekwenda. Jina lako ni nani hata hivyo? Hata sijui jina lako?" Kwa njia, je, hilo ni jambo kubwa kumuuliza Mungu kuhusu jina lake? Ndiyo. Mungu anasema nini? Kwanza, kuna kichaka kinachowaka na kutoka kwenye kichaka hiki kinachowaka huja taarifa hii. "Mungu akamwambia Musa, 'Mimi ni vile nilivyo.' Hivi ndivyo mtakavyowaambia wana Israeli: Mimi NIMENITUMA kwenu." Sasa hii ni nini "Mimi ni vile nilivyo"? Unasema, "subiri kidogo Hildebrandt, una hii hapa. Unaweza kutamka hii kwa ajili yangu? Kuna shida gani? Kwa nini huwezi kutamka hii? Hakuna vokali. Sasa Je, Wayahudi walidondosha vokali kwa makusudi ili isiweze kutamkwa? Kwa nini walifanya hivyo? Je, walitaka jina la Yehova litambwe? Hapana, kwa sababu wanaogopa kwamba watu wangelichukua jina la Bwana Mungu wako bure. Kwa hivyo walitoa vokali ili usiweze kusema. Sasa kwa njia, ikiwa utaingiza vokali, kutakuwa na "a" hapa na "e" hapa. Walikuwa wakisema "Yehova." Kuna mtu yeyote amesikia neno hilo? "A" ingekuwa hapa kwa hivyo itakuwa "Yahweh" na "e" itakuwa kati ya "w" na "h" sawa. Kwa hivyo itakuwa "Yahweh." "W" inaweza kusikika kama "v". Na hili ndilo jina takatifu zaidi la Mungu. Hili ndilo jina la "Mimi ni kwamba nilivyo", na tutaangalia hilo baada ya dakika moja. Sasa, Musa anapokea jina takatifu zaidi la Mungu: "Mimi ndiye niliye." Je, Musa anamfuata Mungu? Hapana, anatoa kisingizio kingine. Anasema, "Hei, nikishuka huko," sura ya 4 mstari wa 1, Musa alisema, "vipi ikiwa hawataniamini wala hawanisikilizi na kusema Bwana hakujitokea? " Una nini mkononi mwako?" Musa anasema, "Nina fimbo, fimbo." Mungu anasema, "Tupe chini." Nini kinatokea kwa wafanyikazi hao? Inakuwa nyoka. Sasa nini kitatokea atakapoenda Misri? Wachawi watafanya nini? Watafanya vivyo hivyo. Ni nyoka gani atakula wengine? Musa atawala. Je, nyoka

huyu ni ishara nchini Misri? Je, umewahi kuona kofia ya Farao, kofia ambayo mafarao huvaa? Ni nini kinachotoka mbele ya kofia ya Farao? Ni cobra, nyoka. Kwa hivyo unachotokea hapa ni kwamba una mchezo wa nguvu unaoendelea kati ya Yehova Mungu na Farao. Nyoka wa Farao ataliwa na Musa'. Kwa hivyo ulichonacho ni mchezo wa nguvu kati ya Musa na Farao na Mungu atamshinda nyoka wa Misri. Musa bado hatakubali. Kwa hivyo Musa anaanza ijayo, anaanza "bbbbbut GGGGGod siwezi ttttalk vizuri sana". Watu wengi wanafikiri kwamba Musa alikuwa kigugumizi; kwamba hakuweza kuzungumza kwa usahihi. Watu wengine wanafikiri yeye ni mtu mwenye kigugumizi wakati wengine wanafikiria kwamba alikuwa akizungumza juu ya ustadi wa kejeli, kwamba amekuwa akizungumza na kondoo kwa muda mrefu sana na anatambua unapoingia kwenye korti ya Farao lazima uwe na ustadi wa usemi na ustadi wake wote wa usemi ulikuwa umepita zamani. Kwa hivyo ni moja ya hizo mbili.

Kwa hiyo Mungu anakuja kwake na kusema, "Musa, ni nani aliyetengeneza kinywa chako? Nilitengeneza kinywa chako na ikiwa ninataka naweza kumfanya punda azungumze." Lakini Musa bado hajakata tamaa. Hatimaye, katika sura ya 7, Musa anasema, "Sawa, Mungu sitaenda. Tuma mtu mwingine." Tena, unaona upinzani na kusita kwa Musa? Anasita sana kumfuata Mungu ndivyo ninavyosema. Jihadharini na watu wanaodai kuwa watamfuata Mungu tu na kufanya mapenzi yake kama mapenzi ya mioyo yao. Huyu hapa Musa, mmoja wa watu wakubwa zaidi aliyewahi kuishi na unaona anachofanya? Ninachosema ni kuwa mwangalifu, tuna majigambo mengi katika utamaduni wetu leo. Wakati mtu anakabiliwa na Mungu halisi hauko nje ukisema, "Ndio. Nitafanya hivyo." Kwa kweli viatu vyako vimevuka na uso wako uko chini. Kwa hivyo kuwa mwangalifu na hilo. Musa anasema, "Tuma mtu mwingine." Mungu anafanya nini? "Hei, Musa, una ndugu, Haruni. Yuko njiani sasa kukutana nawe. Ninajua kuwa huwezi kuzungumza vizuri. Kwa hivyo nitakuambia utafanya nini. Wewe, Musa, utazungumza na Haruni. Kisha Haruni atakuwa nabii wako." Hiyo inamaanisha nini? Anaanzisha muundo. Mungu anapozungumza na nabii na nabii anazungumza

na watu. Kwa hivyo sasa Musa atazungumza na Haruni na Haruni atazungumza na watu. Kwa hivyo inatambia jukumu la nabii ni nini. Jukumu la nabii ni kusema Neno la Mungu. Sasa, Musa atakuwa kama mungu kwa Haruni na Haruni atazungumza. Unapopata muundo huu wa kinabii na Haruni atakuwa kama nabii kwa Musa.

R. Maana ya Yahweh: "Mimi ni vile nilivyo" [72:31-76:30]

Sasa kichaka kinachowaka hufanyika hapa. Kichaka kinawaka lakini kichaka hakitumiwi. Kwa hivyo nini kinatokea? Anakuja kwenye kichaka kinachowaka na nini kinatokea? Umesimama kwenye ardhi takatifu, vua viatu vyako uko kwenye ardhi takatifu. Tutajifunza utakatifu tunapoingia katika kitabu cha Mambo ya Walawi, lakini hapa ni mahali patakatifu. Hapa ni mahali maalum kwa sababu ardhi hii ni takatifu. "Vua viatu vyako, uko kwenye ardhi takatifu." Sasa, hii "Mimi ni ile mimi," inamaanisha nini? Ninachotaka kukabiliana nacho ni kwamba jina takatifu zaidi la Mungu, jina Yehova, linamaanisha nini? Mapendekezo matatu: jina linatokana na ANE. Ikiwa ninasema ANE, nyote mnajua hiyo ni nini? Mashariki ya Karibu ya Kale. Wasomi wa Agano la Kale, tumia kifupi hiki kwa Mashariki ya Kale ya Kati. Je, majina ni sehemu muhimu ya mwelekeo wa Mashariki ya Kale ya Karibu? Je, majina yana maana? Abram alibadilika kuwa Ibrahimu, Yakobo alibadilisha Israeli, Yusufu aitwaye Yusufu, Musa akimaanisha "kujiondoa." Majina yalimaanisha kitu wakati huo na Mungu anampa jina lake takatifu zaidi. Watu wengine wanafikiri kwamba jina la Mungu lilimaanisha "Mimi ni vile nilivyo;" kwamba Mungu anasema kutoka kwenye kichaka "Mimi ni kwamba nilivyo" kwamba Mungu ndiye **Mtu anayejitegemea**. Na "Mimi ni vile nilivyo" yaani, kichaka kinawaka moto, lakini kichaka hakichomi. Mungu hahitaji kichaka kukitekeza kuwa moto. Mungu ni moto ndani yake; hahitaji chochote. Sasa kwa njia, tunahitaji kitu kwa uwepo wetu? Wacha tuanze na maji na chakula. Tunahitaji kitu kwa uwepo wetu; Mungu hahitaji chochote ili kudumisha uwepo wake. Yeye ndiye anayejitokeza; Yeye ni nani. "Mimi ni vile nilivyo;" hahitaji chochote, hiyo ni njia moja ya kuichukua.

Njia ya pili ya kuichukua, ni David Freeman mtu huyu alikuwa nje ya Harvard na Chuo Kikuu cha Michigan, ana maoni ya uhuru. Anaichukulia kama wakati usio kamili katika Kiebrania. Inaweza kutafsiriwa kihalisi: "Nitakuwa vile nitakavyokuwa." Musa anauliza, "unaitwa nani?" Na anamwambia Musa, "Nitakuwa vile nitakavyokuwa-- utaona mimi ni nani." Mungu atatangaza yeye ni nani kwa miujiza mikubwa anayofanya huko Misri. Mungu alikuwa aina ya kumwondoa Musa kidogo hapa utaona mimi ni nani wakati nitakapofanya miujiza hii yote huko Misri. Huo ni mtazamo wa pili. Nimesema kwamba hii labda ni uwezekano mdogo kwa maoni yangu. Tafsiri ya tatu hii ndiyo ambayo Mungu anasema hapa: "Mimi ndiye nilivyosema nitakuwa." Ukisoma sehemu inayofuata ya kifungu hapa, Mungu alimwambia Musa "Nitawaokoa Waisraeli, Bwana, Mungu wa baba zenu, Mungu wa Ibrahimu, Mungu wa Isaka, na Mungu wa Yakobo." Kwa hivyo yeye ni Mungu wa baba. Mungu sasa atatimiza kile alichohidi kwa Ibrahimu, Isaka, na Yakobo. Sasa atawapa nchi ya ahadi na mbegu. Mungu ndiye mlinzi wa agano na Mungu anatimiza ahadi yake. Kwa hivyo jina hili Yahweh au Yehova linamaanisha kwamba Mungu ndiye Mungu anayetunza agano. Anatimiza neno lake na Musa ataona kwamba Mungu sasa atafanya kile alichohidi. Mungu ndiye mtunza ahadi. Sasa jina lake Yehova/Yahweh litakuwa kwamba atatimiza neno lake kwa wazee.

S. Kutoka 6: 3 utata? [76:31-78:44]

Sasa, kwa nini Biblia inajipinga yenyewe? Katika Kutoka 6, inasema hivi, katika mstari wa 3, "Mungu pia akamwambia Musa mimi ndimi Bwana. Nilimtokea Ibrahimu, Isaka, na Yakobo kama Mungu Mwenyezi." Mungu Mwenyezi anamaanisha nini? El Shaddai, umewahi kusikia wimbo huo, "El Shaddai"? Anasema, "Ibrahimu, Isaka, na Yakobo walinijua kama El Shaddai, hawakunijua kama Yahwe. Hawakujua jina langu Yehova." Lakini shida ni nini? Unaporudi Mwanzo 49:18, una Yakobo akisema hivi: "Natarajia ukombozi wako Ee BWANA." BWANA ameandikwaje? Mji mkuu "L", mji mkuu "O" mtaji "R" mji mkuu "D". BWANA ameandikwa herufi kubwa, hiyo ni mbadala ya

Yahweh/Yehova. Wakati yote yameandikwa kwa herufi kubwa, hiyo inamaanisha neno la Kiebrania nyuma yake ni "Yahweh." Kwa hivyo yote ni herufi kubwa. Kwa njia, ikiwa ni "L" ndogo tu, hiyo inamaanisha nini? Inamaanisha bwana kwa maana ya "Bwana" au "bwana" au "bwana" au kitu kama hicho. Lakini Yakobo anasema, "Bwana, ninatarajia ukombozi wako, Ee BWANA" na anatumia jina Yehova. Kwa hivyo kinachoendelea hapa Kutoka 6: 3 inatuambia kwamba Ibrahimu, Isaka, na Yakobo hawakujua jina la Mungu Yehova lakini bado tunaona Yehova akitumiwa na Yakobo katika Mwanzo. Je, ni utata katika Maandiko? Tumeishiwa na wakati kwa hivyo tutaacha tu "utata" huo kuchemka na wakati ujao tutashughulikia hilo.